

Зміст, форми та методи роботи на екологічній стежині у ЗДО

На початку ХХ ст. перші туристичні стежки (прообрази екологічних) з'явилися в США. В горах Апалачах таку стежку було прокладено в 1910 р., а в 1968 р. її оголосили Національною пейзажною стежкою. На початку 1960-х років перші екологічні стежки з'явилися у Прибалтиці. В Естонії ініціатором їх створення став студентський гурток охорони природи. Згодом екологічні стежки почали створювати в Лихемааському національному парку та інших природно-заповідних територіях.

На території України першу стежку створив Кримський гірський клуб у 1899 р. її довжина становила 8,5 км; стежка проходила через східний схил Ялтинської яйли. Метою її створення був збір та поширення інформації про історію і природу Криму, про охорону рідкісних видів рослин і тварин. 1916 р. у Криму поблизу Судака прокладено історико-археологічну стежку. Наприкінці 1980-х років в Україні прокладено першу навчальну екологічну стежку. З цього часу ця форма екологічної освіти набула широких масштабів, переважно в межах об'єктів природно-заповідного фонду - Карпатському та Шацькому національних парках, заповідниках Криму, а також навколо деяких великих міст.

Основне призначення екологічних стежок складається із таких взаємопов'язаних компонентів, як оздоровлення, рекреація, просвіта, освіта і виховання.

Важливим елементом екологорозвиваючого середовища є «Екологічна стежина». Екологічні стежинки виконують пізнавальну, розвивальну, естетичну і оздоровчу функції. Їх використовують для проведення навчальних екскурсій, цільових прогулянок, масових заходів екологічного спрямування, пропагандистської роботи з охорони природи.

Метою навчально-виховної екологічної стежини є виховання екологічно грамотної поведінки людини в природі, поширення знань про довкілля та людину як частину природи, вміння орієнтуватися в природі.

Екологічні або навчальні стежини є однією з перспективних форм природно-пізнавальної роботи, вони дають можливість дітям і дорослим розширити свої уявлення і знання про природу, побачити незвичайне у звичайному, спонукають до спілкування з природою.

Екологічна стежина являє собою унікальну форму поєднання відпочинку і природоохоронної пропаганди. Це своєрідна навчальна лабораторія в природних умовах. Вона доступна в різні пори року.

Навчально-виховна робота на екологічній стежині спрямована на формування системи наукових знань, поглядів, переконань, які закладають основи відповідального та діяльнісного ставлення до навколишнього природного середовища. Тобто ця робота спрямована на формування екологічної культури дошкільника.

Головна мета роботи на екологічній стежині — виховання екологічно грамотної поведінки дитини в природному довкіллі, поширення знань про природу та людину як її невід'ємної частини.

Головне завдання створення екологічної стежини - навчити дітей впізнавати у природі вивчені живі об'єкти, бачити ознаки їх пристосування до умов існування, біологічні ритми, пояснювати їх екологічне значення.

Стратегічними завданнями створення екологічної стежини є:

- Формування у дітей наукового світогляду.
- Формування екологічної свідомості і культури.
- Навчання відвідувачів стежини свідомому баченню взаємодії об'єктів живої та неживої природи.
- Розробка й проведення на відповідних пунктах стежки теоретичних і практичних занять.
- Пропагування й проведення природоохоронних заходів.

- Інформування про види рослин, тварин, вміння розпізнавати їх у природі.
 - Виховання дбайливого ставлення до об'єктів живої природи.
- Завдання екологічного виховання на екологічній стежині:*
- створювати умови для прямих контактів дітей з природою;
 - формувати систему наукових знань про основні чинники розвитку живої природи (світло, температура, волога тощо);
 - збагачувати знання дітей про об'єкти живої природи та їх види (рослини, тварини, птахи, комахи, риби тощо);
 - формувати уявлення про причинно-наслідкові зв'язки у природі;
 - розширювати уявлення дітей про природоохоронну роботу;
 - розвивати пізнавальні інтереси та емоційну сферу дітей;
 - збагачувати чуттєвий досвід дітей;
 - організовувати трудову діяльність у природі;
 - активізувати знання дітей у різних видах діяльності;
 - ознайомлювати з квітами — живими «барометрами» природи, викликати інтерес до них.

Саме на екологічній стежині у дошкільників формується здатність споглядати і бачити природу, слухати і чути її голос; розуміння самоцінності природи та її компонентів. У процесі взаємодії з об'єктами природного та соціального середовища розвивається емоційно-чуттєва сфера особистості, діти збагачують свій життєвий досвід прикладами позитивної взаємодії з навколишнім світом, а найголовніше — вони починають відчувати красу в усьому, що їх оточує.

За своїми можливостями екологічні стежки досить універсальні та надзвичайно ефективні. По-перше, вони не є результатом проведення обов'язкових заходів, приурочених до конкретної дати, місця чи часу, а виникають при безпосередньому спілкуванні з природою. По-друге, завдяки емоційному сприйняттю людиною природи, її впливу на всі органи чуття під час походу екологічною стежкою у відвідувачів цілеспрямовано формуються позитивні емоційні реакції. Це унікальна форма не лише природоохоронної діяльності, але і поєднаного з нею відпочинку. Екостежки можна розраховувати як на дітей, так і на дорослих: пішоходів, лижників, вершників, туристів-водників тощо. Вони можуть бути найрізноманітнішими за науковою спрямованістю - зоологічними, ботанічними, географічними, геологічними, історичними, а також комплексними.

Під час екскурсій екологічною стежкою створюються умови для порівняння штучного і природного середовищ, виділення їх характерних ознак і якісних параметрів життєзабезпечення.

Екологічні стежки оздоблюються різноманітними інформаційними та пояснювальними щитами, стендами. Останнім часом все більше уваги приділяється стилізації під народні традиції. Це підсилює краєзнавчу спрямованість екологічної освіти, її етнічну і загальнолюдську сутність.

В умовах великих міст, де відчувається нестача вільного простору, доцільно створювати аналог екологічної стежки значно меншого розміру - екологічну стежинку. На її маршруті розміщуються макети найтипівіших для місцевості природних куточків, пам'яток та об'єктів природи, відображуються наслідки антропогенного впливу на них.

Будучи створеними для певної групи дітей, екологічні стежки стають доступними для усіх верств населення; це також крок до підвищення рівня екологічної свідомості. Екологічні стежки створюються в різних природно-заповідних об'єктах; біосферних заповідниках, національних природних парках, заказниках, пам'ятках природи тощо. Основна мета створення таких стежок - ознайомлення з найціннішими об'єктами природи: рідкісними рослинами та рослинними угрупованнями, поселеннями тварин, унікальними ландшафтами. Екологічна стежка в таких об'єктах може закладатися лише в місцях, дозволених для відвідування згідно з планом устрою заповідної території. Уздовж стежки виділяють захисну смугу, ширина якої може бути різною, а мета створення — забезпечення захисту прилеглих територій, що охороняються.

1. Спеціалізовані.

Наукові екологічні стежки виділяються в типових та унікальних природних ландшафті і слугують еталонними ділянками для науковців-ботаніків, зоологів, ландшафтознавців археологів тощо.

Навчальні - слугують для проведення навчальних занять для закладів освіти.

Рекреаційні - виділяються на об'єктах природи, що мають високий рекреаційний потенціал.

Лікувально-оздоровчі - прокладаються через об'єкти природи, що мають особливе профілактичне і оздоровче значення, як правило, поблизу санаторіїв, будинків відпочинку.

Освітньо-ресурсні - виділяються на типових об'єктах природи, що мають еталонний природно-ресурсний потенціал, який використовується для підвищення рівня екологічної освіти природокористувачів.

2. Комплексні - поєднують функції спеціалізованих екостежок. Саме комплексні стежки можуть стати найпоширенішими, поєднуючи усі основні цілі і завдання екологічних стежок.

3. Туристичний екологічний маршрут.

Для екологічної освіти найліпшим чином підходять навчальні екостежки. Вони закладаються на території навчальних закладів або поблизу них і призначені для проведення занять з природничих дисциплін, розширюючи шкільні знання. Вони мають включати такі елементи природи, які розглядаються за шкільною та дошкільною програмами, максимально розкривати взаємозв'язки природних компонентів в природних системах.

Форми організації роботи по ознайомленню дошкільників з природою на екологічній стежині

Діти пізнають світ у різних видах діяльності, однак найефективніше вони засвоюють інформацію у процесі цілеспрямованого навчання. Успішність і міцність оволодіння дітьми навчальним матеріалом залежить від умінь педагога дібрати такі методи і форми роботи, що відповідатимуть віковим особливостям сприймання.

Різноманітні методи — наочні, практичні, словесні — можуть застосовуватися під час різноманітних форм організації роботи по ознайомленню дошкільників з природою. Такими формами є заняття, екскурсії, як особливий вид занять, цільові і повсякденні прогулянки.

Заняття розглядаються як важлива форма роботи по ознайомленню дошкільників з природою. Це зумовлене тим, що заняття дають змогу формувати знання у всіх дітей одночасно, у певній послідовності з урахуванням можливостей дітей і природного оточення. Під керівництвом вихователя відповідно до програми у дітей формуються системні знання, розвиваються пізнавальні процеси, здібності, формується правильне ставлення до природи. В екологічному вихованні дітей заняття виконують абсолютно певну і дуже важливу функцію: чуттєві уявлення дітей, одержувані повсякденно, можуть бути якісно перетворені, розширені, поглиблені, об'єднані, систематизовані. Заняття з екологічного виховання інтегруються з іншими сферами знань: мистецтво, розвиток мовлення, формування математичних уявлень, фізична культура, валеологія тощо. Проводимо заняття-дослідження, заняття-відкриття, заняття-подорожі. На таких заняттях не нав'язуються готові знання, а надається дітям змога ділитися своїми почуттями, і лише потім робиться акцент на основному питанні.

Проводяться тематичні і комплексні заняття. Метою цих занять у природі є установка: дивитися, помічати, відчувати, міркувати і творити.

Однією з найбільш ефективних форм роботи на екологічній стежині є цільові екскурсії та прогулянки. Протягом навчального року така форма роботи проводиться один раз на місяць, а влітку — щотижня. Адже саме літня пора надає найбільше можливостей для спостережень під час цільових прогулянок та ознайомлення дітей із цікавою інформацією. Милування яскравими пейзажами, гармонійним поєднанням барв у доквіллі пробуджує у дітей відчуття краси, сприяє

їхньому естетичному розвитку.

Прищепити дітям цінності, важливо не лише для естетичного розвитку особистості, але й для доброго, гуманного ставлення до природи, може емоційно чутливий педагог, який уміє побачити красу сам і доступно донести її іншим, багато знає про природу.

Розуміючи, що найкращий засіб виховання — це особистий приклад, багато уваги слід приділяти організації спільної з дітьми праці в природі, до якої залучають і батьків. Уже традиційними стали весняні висаджування дерев, кущів та квітів, вирощування овочів на городі тощо.

Побачену красу, свої почуття від милування нею діти передають під час малювання, ліплення, а також у піснях і таночках. Саме така інтегрована організація освітньої діяльності є найрезультативнішою.

Якщо на занятті діти вперше знайомляться з певними об'єктами або явищами природи, їх визначають як первинно-ознайомлювальні. На них у дітей формуються конкретні уявлення про неживу природу, рослини, тварин, особливості їхнього розвитку за певних умов. Діти вчаться впізнавати за зовнішніми ознаками кімнатні, садові, лісові, лучні рослини, диких і свійських тварин, знайомляться із способом їхнього життя, живленням, сезонними змінами тощо. Організаційним різновидом таких занять часто є екскурсія в природу чи на сільськогосподарські об'єкти.

Другий тип занять спрямований на уточнення, розширення, поглиблення знань, формування практичних навичок догляду за живими об'єктами у ході вирощування їх.

Третій тип занять спрямований на узагальнення і систематизацію знань дітей про природу. Це поглиблено-пізнавальні заняття, змістом яких є встановлення причинних зв'язків, залежностей, систематизація знань.

Четвертий тип занять — комбіновані, на яких розв'язуються два дидактичних завдання — засвоєння нових знань і уточнення раніше засвоєних.

Навчальні екскурсії визначаються в педагогіці як форма і метод навчально-виховної роботи, що дозволяє організовувати спостереження і вивчення різноманітних предметів і явищ у природних умовах. Розвиток і розповсюдження екскурсій як методу і форми роботи були пов'язані в педагогіці з боротьбою проти схоластики і вербалізму у навчанні. Важливе місце екскурсіям відводили Я. А. Коменський, Ж. Ж.- Руссо, Й. Г. Песталоцці, Ф. Фребель.

Природознавчі екскурсії екологічною стежиною за межі закладу проводять у певній системі, організовувати їх треба на одні і ті самі об'єкти в різні пори року, щоб простежити сезонні зміни в них. Плануючи екскурсію, вихователь точно визначає тему і мету екскурсії, конкретизує програмний зміст, намічає місце екскурсії.

Слід виходити з того, що кількість нових об'єктів не повинна перевищувати 2—3 у середній і 3—4 у старшій групі. Екскурсії проводяться у місця, які мають найбільшу естетичну цінність, тому, починаючи екскурсію, слід надати змогу сприйняти красу краєвиду, підкреслюючи це поетичним словом, а потім поставити мету і починати розглядання окремих об'єктів.

Особливу увагу треба приділити питанням, які спонукають дітей роздивлятися предмет, порівнювати, знаходити подібність і відмінність, встановлювати зв'язок між явищами природи. Слід подбати про включення різних аналізаторів у сприйманні об'єктів природи. Доцільно в процесі екскурсії використовувати твори художньої літератури для підсилення вражень дітей від сприймання краєвидів, окремих об'єктів.

Методи ознайомлення дітей з природою на екологічній стежині

Завдання програми дитячого садка по ознайомленню з природою здійснюються за допомогою різних методів. Суть методу полягає не тільки в тому, як доносить до дітей навчальні знання педагог, але й у тому, яка діяльність самих дітей. Отже, метод — це спосіб взаємозв'язаної діяльності вихователя і дітей, спрямованої на найкраще засвоєння знань, набуття певних умінь і навичок,

розвиток пізнавальної активності, самостійності і творчих можливостей дітей.

В ознайомленні дошкільників з природою використовуються різні методи: спостереження, демонстрування картин, кінофільмів, діафільмів, використання моделей, нескладні досліди, праця в природі, ігри, розповідь вихователя, читання художньої літератури, бесіди.

Застосовуючи той чи інший метод, вихователь використовує різні прийоми, які спрямовують дітей на виконання певного дидактичного завдання: показ, запитання, пояснення тощо. Отже, прийом є складовою частиною методу. Використання прийомів забезпечує активізацію пізнавальної діяльності дітей і в результаті цього більш глибоке засвоєння навчального матеріалу.

Якщо джерелом знань є спостереження, сприймання ілюстративного наочного матеріалу тощо, то це наочні методи, якщо практична діяльність (праця в природі, нескладні досліди) — це практичні методи; якщо слово вихователя (розповідь, читання природознавчої художньої літератури, бесіда) — це словесні методи.

Методу спостереження належить особлива роль у пізнанні дітьми природи, оскільки він базується на чуттєвому сприйманні, забезпечує живий контакт дітей з реальними об'єктами природи, в результаті чого у дітей формуються реалістичні уявлення про об'єкти природи та зв'язки між ними. Участь мислення у сприйманні стимулює пізнавальний пошук дітей, сприяє зв'язку набутих чуттєвих образів з тими, що у дітей вже є, і допомагає виникненню власних суджень.

Екологічна стежка надає можливість проводити спостереження за живими об'єктами протягом року. Розпочинати спостереження слід з березня.

Дитина від народження прагне пізнати все, що її оточує. Жага нових вражень, допитливість, постійне бажання спостерігати та експериментувати створює умови для саморозвитку дитини. Спостереження за об'єктами природи сприяють розвитку мови дітей. К. Д. Ушинський зазначав, що основа розуміння суто людської мови полягає в правильному логічному мисленні, а правильна логіка мислення виникає з правильних і точних спостережень. У процесі спостережень розвиваються аналізатори: зір, дотик, слух, нюх, засвоюються сенсорні еталони. Нові знання, що їх набувають діти, дають поштовх для розвитку пізнавальних інтересів. Спілкування дітей з живою природою дає змогу успішно вирішувати завдання екологічного виховання через засвоєння дітьми доступних їм розумінню залежності у природі, формування ціннісних орієнтацій, ознайомлення з правилами природокористування.

Спостереження в природі, що проводяться з дітьми дошкільного віку, класифікуються залежно від: а) тривалості (епізодичні, або короткочасні, тривалі спостереження за розвитком, змінами об'єктів); б) дидактичної мети (первинні, повторні, заключні, порівняльні); в) способу організації (колективні та індивідуальні, планові і позапланові). Для формування усвідомленого ставлення до природи за допомогою спостереження має значення діяльність моделювання - ведення календарів природи, відображення в них результатів спостережень. Календар природи допомагає закріпити набуті знання в системі, а саме:

- формувати у дітей уявлення про закономірності сезонних змін, характерні ознаки кожного місяця, послідовність та причини змін у природі: стан погоди, життя рослин, тварин, трудова діяльність дітей та дорослих;
- закріпити знання про послідовність днів тижня;
- розвивати творчу уяву, логіку мислення через уміння узагальнювати, систематизувати, робити висновки та відображати їх у малюнках та графічному зображенні.

Педагог вчить дошкільнят самостійно заповнювати сторінки календаря, орієнтуватися в його параметрах, правильно користуватися відповідною символікою. Велике значення має те, що ця спільна діяльність довгостроково протікає в часі, здійснюється періодично-постійно протягом усього навчального року. Ставлення, що виникає у старших дошкільників до спостереження і моделювання його результатів, - це пізнавальне ставлення до природи і інтерес до навчальної діяльності одночасно, а це дуже важливо для особистості дитини

напередодні її вступу до школи.

Праця в природі. Своєрідність праці в природі полягає в тому, що це єдиний вид продуктивної праці, доступний дітям дошкільного віку. Кінцева мета — виростити овочі, ягоди, квіти — і результати праці конкретні і зрозумілі дітям. У дитячому садку організуються такі види праці в природі: праця, що зв'язана з доглядом за рослинами; догляд за тваринами; охорона природи.

Праця, що зв'язана з доглядом за рослинами, має такий зміст: Поливання - всі вікові групи. Розпушування - середня і старша групи. Обприскування, зрізування сухих листків - старша група. Збирання врожаю - всі вікові групи.

Праця, що зв'язана з доглядом за тваринами, містить:

Самостійне годування — старша група. Інші вікові групи виконують доручення під керівництвом вихователя. Чищення кліток, миття поїлок тощо — старша група. В інших вікових групах діти виконують окремі доручення.

Праця, що зв'язана з охороною природи, містить:

Прибирання ділянки від сміття, камінців, листя — виконується дітьми всіх вікових груп. Підгодовування птахів — виконується дітьми всіх вікових груп. Підгрібання снігу під дерева, кущі — виконується дітьми всіх вікових груп. Укриття на зиму хризантем, примул тощо — виконується дітьми старшої групи.

Праця на екологічній стежині сприяє формуванню природодоцільної поведінки дітей.

Праця на екологічній стежині цінна тим, що вони мають велику переконуючу силу, знання, яких набувають діти, мають особливу доказовість, повноту і міцність. Під час проведення дослідів забезпечується чуттєве сприймання, практична діяльність дітей і словесне обґрунтування. Такий органічний зв'язок і сприяє максимальній активізації розумової діяльності дітей, оскільки відповідає характеру мислення дошкільників. В елементарні досліді для дітей треба вводити такі явища і об'єкти природи, які наочно виражені, зв'язки між якими доступні осмисленню дітьми. Це встановлення зв'язків між станом води і температурою повітря, встановлення захисних властивостей снігу, залежності росту рослин від зміни тепла, світла, добрив, вологи тощо.

Дитяче експериментування під час роботи на екологічній стежині дає змогу значно збагатити освітній процес дошкільного закладу, зробити його сучасним і ефективним, поліпшивши його якість. В ході експериментально-дослідницької діяльності діти отримують змогу застосувати знання з різних галузей на практиці, відчутти впевненість в собі, успішність, розвинути самостійність.

Гра — це творча та емоційна діяльність дітей, сповнена радості, тому введення її в процес діяльності на екологічній стежині сприяє створенню емоційного настрою і мотивації екологічної діяльності. Дидактичні ігри під час ознайомлення дошкільників з природою виконують три функції: закріплення знань про природу; діагностика наявних у дітей знань про природу; формування знань про природу. У процесі дидактичних ігор у дітей виховується вміння уважно слухати і відповідати на запитання, самостійно розв'язувати поставлене завдання, пригадувати, думати, утримуватися від бажання щось сказати, коли правила гри цього не дозволяють. Все це сприяє розвитку вольових процесів, мови, мислення, уваги, пам'яті.

Словесні методи ознайомлення з природою. Даючи загальну характеристику методам ознайомлення дошкільників з природою, ми відзначали, що першорядне значення мають методи, які забезпечують наочне сприймання, що зумовлене характером пізнавальної діяльності дітей, а саме тим, що основною формою мислення дошкільників є наочно-образне. Однак слід завжди пам'ятати про те, що в процесі пізнання чуттєве і раціональне взаємодіють. Звідси — важливе значення використання словесних методів, пошуки оптимальної взаємодії їх з

наочними методами. До словесних методів відносяться розповідь вихователя, читання дитячої природознавчої літератури, бесіди про природу.

Розповідь вихователя. Ф. Фребель, високо оцінюючи значення розповіді вихователя, зазначав, що хороший розповідач — неоціненний скарб. Добре тим дітям, які його мають. Вітчизняні педагоги К. Д. Ушинський, В. О. Сухомлинський вважали, що володіння мистецтвом розповідача - неодмінне професійне вміння вихователя, вчителя. Чим же цінна розповідь як метод ознайомлення з природою? По-перше, оперативністю. Володіючи знаннями про різні явища, об'єкти природи, вихователь може негайно задовольнити дитячу допитливість, сформулювати ставлення до об'єктів природи. По-друге, цінність розповіді полягає у тому, що вихователь може використовувати її у найбільш оптимальних педагогічних ситуаціях, коли у самих дітей виникає інтерес до будь-якого об'єкта природи. А це надзвичайно важливо з точки зору гуманізації процесу навчання. По-третє, позитивною стороною розповіді є те, що потреба у її використанні виникає найчастіше при наочному сприйманні об'єктів природи або його зображенні на картинці, що забезпечує тісний взаємозв'язок між наочністю і словом. По-четверте, вихователь завжди може побудувати розповідь з урахуванням віку дітей і їх підготовленості до сприймання тих чи інших явищ у природі. Розповідь вихователя, який є авторитетом для дітей, глибоко западає у пам'ять і є також важливим позитивним моментом для широкого застосування її в роботі з дошкільниками. Розповідь вихователя про природу повинна відповідати ряду вимог. Вона має сприяти формуванню вірогідних знань про природу; в ній повинні у доступній формі розкриватися зв'язки і залежності у природі; розповідь повинна бути образною, емоційною, цікавою, спрямованою на формування у дітей розумного, доброго ставлення до природи.

Бесіда. У педагогічній літературі бесіда визначається як цілеспрямована, організована розмова з дітьми. Значення бесіди полягає в тому, що вона активізує розумову діяльність дітей, оскільки в процесі бесіди створюються можливості для використання раніше набутих знань. В ході бесіди ці знання закріплюються, збагачуються і уточнюються. У процесі бесіди діти підводяться до встановлення причинних зв'язків і залежностей у природі, розвивається зв'язна мова дітей, формуються розумові операції. Під час бесід виховується ставлення дітей до природних об'єктів.

В роботі з ознайомлення дітей з природою, виховання любові до неї, вихователю важко обходитися без художньої літератури, яка сприяє збагаченню мови, формуванню уміння образно мислити, відтворювати свої враження, розвиває інтерес до природи. Через художню літературу діти вчать любити природу, бачити в ній прекрасне, глибше і тонко відчувати її красу. Прослухавши вірш, оповідання, відчувши емоційний відгук, діти починають уважніше придивлятися до рослин, до всього, що живе довкола них. Діти охоче сприймають від дорослих не лише довідкову інформацію про навколишнє, а й казки, легенди, пісні, вірші про природу.

В зміст бесід за літературними творами варто включати запитання, за допомогою яких виявляється можлива поведінка дитини в подібних ситуаціях: "Як би ти поступив, коли б побачив кошеня, що потрапило в біду?" Діти, хоч подумки, але знаходять способи протистояти поганому, і в цьому цінність їх міркувань.

Отже, екологічна стежина виконує пізнавальну, розвивальну, естетичну і оздоровчу функції. Екологічні стежки використовують для проведення навчальних екскурсій, цільових прогулянок, масових заходів екологічного спрямування, пропагандистської роботи з охорони природи, що допомагає реалізувати дуже важливу педагогічну ідею — виховання дитини через спілкування з природою. Робота на екологічній стежині дозволяє вирішити практично всі завдання екологічної освіти дошкільнят, що дає можливість розглядати екологічну стежину як засіб екологічної освіти дітей дошкільного віку. Процес роботи на екологічній стежині відкриває нові можливості для роботи вихователів з дітьми.

Література

1. Беленька Г. Дитина у природному довкіллі: зауваги до освітньої лінії / Ганна Беленька // Дошкільне виховання. – 2012. - №9. – С. 12 – 14.
2. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи / Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. А. – К.: Генеза, 2013. – С. 4 – 5.
3. Беленька Г. Експериментально-дослідницька діяльність дітей у природі як технологія пізнавального розвитку / Ганна Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. - №11. – С. 10 – 21.
4. Беленька Г. Ознайомлюємо дошкільників із складними явищами навколишнього світу: крок за кроком / Ганна Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. – №2. – С. 42 – 49.
5. Беленька Г. Освітня лінія. Дитина у природному довкіллі / Ганна Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. - №11. – С. 4 – 10.
6. Богуш А. М. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш, Г. В. Белінська, Н. В. Гавриш та ін. – К., 2012. – С. 13 – 15.
7. Богуш А. М. Ознайомлення з природою і навколишнім світом / Алла Михайлівна Богуш. – К.: Слово, 2010. – 408 с.
8. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – К.: Вища школа, 2002. – 407 с.
9. Братанова Л. Екологічний проект. Станьмо миром за природу / Леся Братанова // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. - №10. – С. 23 – 27.
10. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років / [Е. В. Белкіна, Н. І. Богдпнець-Білокаленко, О. Л. Богоніч та ін]. – К.: Університет, 2010. – С. 56-57.
11. Ігнатенко В. Батьківський клуб як форма ефективної взаємодії з батьками / Валентина Ігнатенко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. - №11. – С. 44.
12. Кульчицька О. Навчально-виховна екологічна стежка / Олена Кульчицька // Вісник позашкільля. – 2009. - №6. – С. 4.
13. Лазарева Т. М. Авторська програма з екологічного виховання дітей дошкільного віку. Первоцвіт / Тетяна Миколаївна Лазарева. – Харків, 1999. – 192 с.
14. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог. – Навчально-методичний посібник для ВНЗ / Неллі Василівна Лисенко. – К.: Слово, 2009 – С. 3 - 5.
15. Михайленко О. В. Екологічною стежиною – у світ природи / Оксана Володимирівна Михайленко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2009. – С. 28 - 29.
16. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навчальний посібник / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – К., 2003 – 423 с.
17. Ніколаєнко В. М. Екологічне виховання в ДНЗ. 2 – 6 років. – Х.: Основа, 2011. – С. 7 - 8.
18. Павлюк С. Ю. Мандруємо екологічною стежиною / Світлана Юріївна Павлюк. – Тернопіль: Мандрівець, 2016. – С. 8 -11.
19. Пасічник Н. Екологічна освіта дошкільників засобами театральної діяльності / Ніна Пасічник // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2014. - №4. – С. 27 – 31.
20. Рак І. В. Використання спадщини В. О. Сухомлинського у формуванні екологічної свідомості дітей дошкільного віку / Ірина Володимирівна Рак. – Олександрія: Науково-методичний центр, 2013. – С. 6.
21. Руснак Л. Інтеграція мовленнєвої та природничо-дослідницької діяльності як чинник пізнавального розвитку дошкільників / Леся Руснак // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2014. - №3. – С. 13 – 20.
22. Тарасенко Г. С. Дивосвіт. Технологія естетико-екологічного виховання / Галина Сергіївна Тарасенко. – К.: Рута, 2000. – 208 с.
23. Фокіна В. Діагностика знань дітей дошкільного віку про об'єкти і явища природи / Валентина Фокіна // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. - №7. – С. 40 – 46.
24. Шпуляр С. Б. Методика створення екологічної стежки / Світлана Богданівна Шпуляр. – Івано-Франківськ: Оденцум, 2011. – С. 4.
25. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою / Надія Федорівна Яришева. – К.: Вища школа, 1993. – 255 с.